

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

ארבעה אבות

פרק ראשון

בבא קמא ב.

עין משפט
נר מצוה

א א מ"י פ"א מה' מין
ממון ה' י' סגמ עשין
סו ולאין פטע טו"ש ח"מ
ס'י שפט טע"ף א':
ב ב מ"י שם פ"ג ה' ב
ופ"ב הלכה א סגמ
עשין סת טו"ש ח"מ ס'י
ס'י טע"ף א':
ג ג מ"י שם פ"ד ה' א
סגמ עשין סט טור
ש"ע ח"מ ס'י מת טע"ף א':
ד ד מ"י שם פ"א ה' ב
סגמ עשין סו טו"ש ע'
ח"מ ס'י שפט טע"ף א':
ה ה מ"י שם פ"ח הלכה
ז ט סגמ שם טור ש"ע
שם טע"ף ז ופי' ח"ט
טע"ף א':
ו ו מ"י שם פ"ב הלכה א
וע"ש סגמ שם טו"ש ע'
ח"מ ס'י שפט טע"ף יז:
ז ז מ"י פ"ז מה' סגמ
הלכה א סגמ לאין
ס':
ח ח מ"י שם ה' א:
ט ט ב"ב מ"י שם הלכה ז:
י י מ"י פ"ז מה' סגמ
אבות טומאה ה' ב
סגמ עשין רמ"ו:
יא יא מ"י שם פ"ה ה' א
סגמ שם:

ארבעה אבות נזיקין. אבות קרי להנך דכתיב בקרא נהלים
ובגמרא^(א) מפרש הי ניהו תולדות: השור והבור בו.
כסדר שהן כחוצין צפרשה סדרן צמנה דפרשה ראשונה^(ב) נאמרה
צבור שניה^(ג) צבור: מובעה. מפרש בגמ'^(ד): הבער. כי תלא אש:

ארבעה

ארבעה אבות נזיקין השור^א והבור והמבעה^ב וההבער^ג
לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי
המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח
חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה
וזה שדרבן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין
דרבו לילך ולהזיק הצד השוה שבהן שדרבן
להזיק ושמיורתן עליך וכשהזיק ר"ח הבזיק
לשלם תשלומי נזק^ד בכמיטב הארץ:
גמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות
תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן
גבי שבת תנן^א אבות מלאכות ארבעים
חסר אחת אבות מכלל דאיכא תולדות
תולדותיהן^ב כיוצא בהן לא שנא אב הטאת
ולא שנא תולדה הטאת לא שנא אב
סקילה ולא שנא תולדה סקילה ומאי איכא
בין אב לתולדה נפקא מינה דאיילו
עביד שתי אבות בהרי הדדי אי נמי
שתי תולדות בהרי הדדי מחייב אבל
חדא וחדא ואילו עביד אב ותולדה ידידה לא מחייב אלא חדא^ג ולרבי
אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה
תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב והוא
קרי לה תולדה גבי טומאות תנן^ד אבות הטומאות^ה והשכבת זרע
וטמא

א) שקלים יג: כרימות ג:
ב) שבת מט: עג. א) שבת עה:
ג) שקלים יג: א) שבת עה:
ד) כרימות טו, ז. ד) כלס
פ"א מ"א, (ה) ב"ג:
ו) שמות כא כח-לב
ז) שם לג-לד, (ח) ג:
ט) שמות כב ה, יג: ד:
ה) י"ל, ו' ג, (י) לקמן
ד, יג, (יב) וע' חו"ס ר"ה
ז' ד"ה ארבעה וע"ף:
ח) עשין מוספות ר"ש
שבת ד"ה ילאות,
ט) לקמן ד, (טז) לקמן
עמוד ב, (י) שבות כב ה,
י) קראו כד י"ה,
י"ט) שבות כא ה, ת'
כ) לקמן ד: ועין חו"ס
שבת ב, ד"ה יציאות,
לא) ד, (כ) כגון ברכות
ל"ה, (כ"א) לקמן ג'
מ) עין חו"ס סו,
ס) וע' חו"ס שבת עג:
ד"ה משו ועד שם ט:
ד"ה ולר"א למחייב,
ט) שבת צו ע"א.

א) אולי צ"ל איצטריך
ב) מביטביה
ג) במוקד'
ד) עשין רשיל
ה) דק"ס:
ו) ובמביטבא (גליון) כ"ה
ז) ברש"י רפ"ע: ד'
ח) פירושו (גליון) וברפ"י
דח"פ: ט' עשין במהר"ם
(גליון): ו' נדע"ל
ה) חתרות (באה"ט)
ו) ברפ"י הגירסא ואם
התרה התולדה משום
נזיפת חייב (וכ"ה)
ז) בטמ"ק עשין מהר"ם:
ח) עשין במהר"ל בשם
גליון (גליון):

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ו"א. מר"א
חשיב לה. לקמן י"א:
בא"ד והא דאמרינן
לקמן, ג ע"ב: בא"ד
דעונשין ממוין בן
הדין. עין לקמן ג'
חוס' ד"ה ועדים עשין
נרש"י מגינה על ע"ב
ד"ה לנמו:
ובמבטבת תניא. וכן
עד גמילה פסח
משפטיהם נפקו ועשו
או ממיס על פ"ה הטעם
חייב על המילה ל"ש
אלא שכן עושין מן
הדין:

הנהגות וציונים

א) אולי צ"ל איצטריך
ב) מביטביה
ג) במוקד'
ד) עשין רשיל
ה) דק"ס:
ו) ובמביטבא (גליון) כ"ה
ז) ברש"י רפ"ע: ד'
ח) פירושו (גליון) וברפ"י
דח"פ: ט' עשין במהר"ם
(גליון): ו' נדע"ל
ה) חתרות (באה"ט)
ו) ברפ"י הגירסא ואם
התרה התולדה משום
נזיפת חייב (וכ"ה)
ז) בטמ"ק עשין מהר"ם:
ח) עשין במהר"ל בשם
גליון (גליון):

ליקוטי רש"י

במיטב הארץ. טוח לו
לדס לנמוט
מקרקע עימ' ולא לנמוט
הר"ש מביטבא נישן
ח) אבות מלאכות.
א) מלאכה דקטע לאו
לנמוט תולדות דה"ה
תולדות ולנמוט אלו
תולדות ולנמוט אלו
לנמוט היכא דהו"ב
תולדות דאז אהו"ב
וטולדות על דלמי חייב
אלא אחת (שבת סח).
נפקא מינה. דל אביד
מלאכות. דאי"ז עמיד
שתי אבות. ללא דמין.
א"י שתי תולדות.
דשתי אבות. מחייב
א"כ חדא וחדא.
אלא תולדות דהרי הוא
תולדות הרבה מאד אחד משום
תולדות הרבה מאד אחד משום

רבינו הגנאל

ארבעה אבות נזיקין
השור והבור והמבעה
וההבער לא השור
כהרי המבעה בו.
ובענין מוקדני אבות
מכלל דאיכא תולדות
תולדותיהן כיוצא בהן אי
לא. גבי שבת תנן אבות
מלאכות תולדותיהן
כיוצא בהן בשגגה בין
אבות בין תולדות חטאת
במודי סקילה. פי' אבות
וזרע תולדות נזיפת וכיוצא
בין וכן הארבעים חסר
אחת כולן כיוצא בהן
פירושו. ומאי טעמא
קרי להאי אב ולהאי
תולדה. ופשטי' דאי
עביד ב' אבות או ב'
תולדות חייב תרתי
היין [ואין] אב ותולדה ידידה
אינו חייב אלא אחד.
ואקשי' ולר' אליעזר
דמחייב על אב ותולדה
ידידה תרתי מאי.
א) נתנן (כרימות טו). א"י
עקיבא שחשתי אית ר'
אליעזר העשיתי מלאכות
הרבה מעין מלאכה אחת
כמו כר עין חייב על
כל אחת ואחת. ופשטי'
לה בגמרא (דשאלתו
היין) תולדות מלאכות
כמלאכות דמין אי לא.
ופשטי' ליה דולדי מלאכות
כמלאכות דמין. ופרקי'
היין דהוא במשכן קרי
ליה אב מלאכה דלא
הוא במשכן קרי ליה
תולדה. (דברר) רבי
אליעזר מפרשינן דן
ברכות פ"ק אהו"ב לו.
גבי טומאות תנן אבות
טומאות כר תולדותיהן

הרי השור כהרי המבעה.

פירוש אין קולמו של שור
קולמו של מצעה כדמפרש לקמן
בגמ'^(א) למ"ד תנא שור לקרנו ומצעה
לשינו משום שור כוונתו להזיק
ומצעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי
כחז רחמנא שור לא אחי מצעה
מיניה שהוא קל מיניה ואין פירושו
כשאר מקומות שבתלמוד^(ב) לא רחי זה

התם פירושו אין חומרם של זה
כחומרם של זה ולכן אין החומרות גורמות זה
הדין אלא הנד השוה שבהן גורם הדין ושניה כאל התלמוד
פירושו מנשאר מקומות משום דהזכיר החמור תחילה כלל זה זה שיש צדן רוח חיים:
זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש. גבי שור ומצעה לא הולך לפרש החומרם כי הכא משום דמד קל למצוא חומר באחד
מה שאין צמצמו והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומצעה כדקתני לעיל לא הרי המצעה כהרי השור משום שלא היה
יכול למצוא חומרם מה שאין צמניהם דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שזרזו אין זה חומרם אלא מלדא חשיב לה גבי
חומר באש מצבור^(א) והא דלא מרמין לקמן (דף ג' דף א') גבי אצנו וסכינו מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו הי"ק מאי
שנא אש שש"פ שכן אחר מעורב בו רחי להתמזג בו משום שהוא ממוקן ושמירתו כר' ובספ"א גבי שור הוה מלי לנימנר לא
הרי הבור שמתחיל עשייתו לנוק^(ב) כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש וצור לא רחי לשנות קודם אש דא"כ הוה אחי אש מיניה
דכולהו אחי מצור וחד מהנך כדאמרינן בגמ' (ד' ה'): והתנא האריך להגדיל תורה ויאדירי^(ג) וקנת קשה דמשמע דעונשין ממון מן הדין
^(ד) ובמלמתי^(ה) תניא כי יפתח וכי יכרה אש על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין ומיהו
צפרק הפרה (לקמן מט: וס) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה צאה לו או להציא כורה אחר כורה שסילק

מנעשה ראשון (לקמן נא). : [וע' חוס' לקמן ד: ד"ה ועדים]:
ולרבי אליעזר אמאי קרי ליה אב. ומשמר משום מאי מתריץ ביה רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
צפרק תולין (שבת דף קנ"ה). משמר משום מאי מתריץ ביה רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
משום מאי מתריץ ביה שהוא חייב רבה אמר משום צורר רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
קצר שמלעג בו ופטור אבל אש התרו בו ואמר לא שמתר חייב ועי"ל דהוה שמתרן הך דהוא צמנשן קרי ליה לא ויכרף להתרות המולדה
בשמה^(ב) ועוד דעוטע ומגשל אין נריך להתרותו^(ג) משום אב ואם התרה משום המולדה^(ד) חייב וספ"א לא חשיב ליה צפרק כלל גדול^(ה):
ה"ג הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה. ולפי הך גירסא צא לאפוקי כמה
מלאכות שלא היו חשונין והיו צמנשן תולדות ניהו ולא אבות מלאכות כדאמרינן צפרק צמה טומנין (שבת דף מט:): הס
העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיע צדיוטא אחת^(א) ואית דגרסי הך דהוה צמנשן וחשיבא קרי ליה אב הך
דלא הוה צמנשן ולא חשיבא קרי ליה תולדה ולפי גירסא זו נריך לומר דעבי תרמי אצל חשיבא ולא הוה צמנשן או איפכא הוה תולדה:
דאלו

מנעשה ראשון (לקמן נא). : [וע' חוס' לקמן ד: ד"ה ועדים]:

משמר משום מאי מתריץ ביה רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
צפרק תולין (שבת דף קנ"ה). משמר משום מאי מתריץ ביה רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
משום מאי מתריץ ביה שהוא חייב רבה אמר משום צורר רבה אמר משום צורר רבי וירא אמר משום מרקד וי"ל דכתיב פריך^(א)
קצר שמלעג בו ופטור אבל אש התרו בו ואמר לא שמתר חייב ועי"ל דהוה שמתרן הך דהוא צמנשן קרי ליה לא ויכרף להתרות המולדה
בשמה^(ב) ועוד דעוטע ומגשל אין נריך להתרותו^(ג) משום אב ואם התרה משום המולדה^(ד) חייב וספ"א לא חשיב ליה צפרק כלל גדול^(ה):
ה"ג הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה. ולפי הך גירסא צא לאפוקי כמה
מלאכות שלא היו חשונין והיו צמנשן תולדות ניהו ולא אבות מלאכות כדאמרינן צפרק צמה טומנין (שבת דף מט:): הס
העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיע צדיוטא אחת^(א) ואית דגרסי הך דהוה צמנשן וחשיבא קרי ליה אב הך
דלא הוה צמנשן ולא חשיבא קרי ליה תולדה ולפי גירסא זו נריך לומר דעבי תרמי אצל חשיבא ולא הוה צמנשן או איפכא הוה תולדה:
דאלו

מלאכות מתקלקס לתטות ואש"פ שבעלם אחד מות יומת ממות הרבה. ואי"ז עביד אב ותולדה ידידה א"כ מחייב א"כ חדא. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת שמי תולדות של אב אחד אינו חייב
אלא תולדות אחד דהרי הוא עושה בעלם אחד ואין מילוק תטות בעלם אחד אלא בגופי עברה שאין דומין או מחלוק צמנות לענין שגגת שבת (שבת סח. ע. צו.). ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב. א"כ עושה
תולדות הרבה מאד אחד משום תולדות הרבה מאד אחד משום

יט

אבות פרק ראשון משנה יא

רע"ב

הַרְבָּנוֹת, וְאֵל תְּתוּדַע לְרִשּׁוֹת.
 יֵא אֲבִטְלִיּוֹן אוֹמֵר: חֲכָמִים, הִזְהָרוּ
 בְּדַבְרֵיכֶם, שְׁמָא תַחֲוּבוּ חוֹבַת גְּלוֹת
 וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִיָּם הָרַעִים, וְיִשְׁתּוּ
 הַתְּלַמִּידִים תְּבָאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ,
 וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְּחִלָּה. **יב הֵלֵל**
וְשִׁמְאֵי קִבְלוּ מֵהֶם. הֵלֵל אוֹמֵר: הַיּוֹ

ולא תימא: כהנא אנא, גברא רבא אנא, וסניא בי מלתא" (פסחים ק"ג א). פירוש אחר: "ושנא את הרבנות" – התרחק מלנהוג שררה על ציבור, שהרבנות מקבדת את בעליה. ואל תתוודע לרשות – כדי ליטול רבנות על ידיה. אי נמי: "אל תתודע לרשות" – שלא יעבירוך על דעת קונך, כמו שאירע לדואג האדומי (ש"א כב). "לרשות" – השררה קרויה "רשות", מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה. יא הזהרו בדבריכם – שלא

תניחו מקום למינים לטעות בדבריכם. שמא תחובו חובת גלות – כלומר: אע"פ שבמקום שאתם בו אין שם מינים, יש לחוש שמא יגרום החטא ותחייבו גלות, ותגלו למקום שיש שם אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה, והם כינוי ל"מים הרעים", ויבינו מתוך דבריכם דברים שאינם הגונים, וישתו התלמידים הכאים אחריכם מאותם דברים דברי מינות וימותו בעוונם. ונמצא שם שמים מתחלל – שיישארו אותן דעות בטלות בעולם. כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם צדוק ובייתוס תלמידיו, שאמר להם: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" (לעיל משנה ג), ואמרו הם: אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו מקבל פרס, ויצאו למינות הם ותלמידיהם, ונקראים "צרוקים" ו"בייתוסים" עד היום.

ביאור הגר"א

ברבנות]. ואמרו באגדה¹²¹ גואף אשה חסר לב¹²² זה המקבל הרבנות¹²³. וועיין בפרק קמא דעבודה זרה¹²⁷.

ואל תתודע [לרשות]. כמ"ש¹²⁴ לעלוקה שתי [בנות] כו'. [לעלוקה שתי בנות הב, מאי הב הב, אמר מר עוקבא קול שתי בנות שצועקות מגיהנם, ואומרות בעוה"ז הבא הבא, ומאן נינהו] זו המינות והרשות. ואמרינן [בגמ'¹²⁵] הרחק מעליה [דרכך¹²⁶ זו מינות, ואל תקרב אל פתח

יֵא חכמים הזהרו [בדבריכם]. כמו שנוהרה התורה בדבריה, כמ"ש¹²⁸ [א"ר יוחנן] כל מקום שפקרו המינים תשובתן בצידן. [נעשה אדם בצלמנו¹²⁹ – ויברא אלהים את האדם בצלמו¹³⁰. הבה נרדה ונבלה את שפתם¹³¹ – וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל¹³²].

121 ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמ; רמז תתקסא. 122 משלי ו, לב. 123 בילקוט שמעוני: המקבל עליו שררה בשביל ליהנות ממנה. 124 משלי ל, טו. 125 עבודה זרה יז, א. ובמהדור' ר"א דרושקוביץ כתב בכוונת רבינו, דשם בגמ' איכא ב' לשונות: "ואיכא דאמרי הרחק מעליה – זו מינות, ואל תקרב אל פתח ביתה – זו זונה". ועיין להלן משנה יג בד"ה נגד שמא, שמביא מאבות דר"נ, ואל תתודע לרשות... שלא יטלו ממנו. 126 משלי ה, ת. 127 שם. 128 סנהדרין לח, ב. 129 בראשית א, כו. 130 שם שם, כז. 131 שם יא, ז. 132 שם שם, ה.

אבות פרק ראשון משנה יב

רע"ב

יב הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום –

מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום

פירושו ב"אבות דרבי נתן" (נו"ב סוף פכ"ד): כיצד היה אהרן אוהב שלום – כשהיה רואה שני בני אדם

ביאור הגר"א

וכו' ובבמדבר רבה¹⁴⁰ וכן עשו ישראל אע"פ שאמר להם הקב"ה¹⁴¹ החל רש והתגר בו מלחמה, רדפו אחר השלום, שנאמר¹⁴² וישלח מלאכים וגו' ואע"פ שאמר לו הקב"ה להלחם עמו.

יב הוי מתלמידיו של אהרן. כמ"ש¹³³ בריתי היתה אתו החיים והשלום¹³⁴.

אוהב [שלום ורודף שלום]. כמ"ש¹³⁵ בקש שלום ורדפהו, בקשהו ממקומך ורדפהו במקום אחר¹³⁶. וכמ"ש במשה

(ליקוט) אוהב שלום ורודף שלום. בירושלמי פ"א דפאה בקש שלום ורדפהו. בקשהו במקומך¹⁴³ ורדפהו ממקום אחר.

רבנו¹³⁷ וילך אל דתן ואבירם, ואמרו¹³⁸ [אמר ר"ל] מכאן [שאינ מחזיקין במחלוקת] כו'. וישלח [ישראל] מלאכים אל סיחון [אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם¹³⁹

133 מלאכי ב, ה. 134 רש"י בפירושו על המשנה: הוי למד מאהרן שהיה אוהב שלום שנאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום, כשהיה רואה שנים מריכים זה עם זה היה הולך לכל אחד ואחד שלא מדעת חבירו ואומר לו, פלוני ראה למה אתה מריב עם פלוני, הלא הוא נשתטח לפני ופייסני לבא אצלך לדבר עמך עליו עד שתתירצה להתפייס עמו, וכמו כן היה מדבר לחבירו ומתוך דברים הללו היה משים שלום ביניהם. עיין אבות דרבי נתן פ"ב ג. 135 תהלים לד, טו. 136 ירושלמי פאה פרק א ה"א. ועיין בביאור רבינו להושע ב, ט: רדיפה – היינו מרחוק, ובקשתם – היינו מקרוב, כמו שאמרו תז"ל [על הפסוק] בקש שלום ורדפהו. תיבות אלו כאן ע"פ דפוס וילנא. במאורות הגר"א ובמהדורת רמ"מ משקלוב הם בסמוך בליקוט. 137 במדבר טז, כה. 138 סנהדרין קי, א. 139 במדבר כא, כא. 140 תנחומא (בובר) פר' חוקת פי" גא. 141 דברים ב, כד. 142 במדבר כא, כא. 143 במהדורת רמ"מ משקלוב: "ממקומך". וכ"ה לעיל בסמוך.

ליקוטי הגר"א

יב. הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום את הבריות ומקרבן לתורה.

וכן במוכיחים הם שנים, כמ"ש [ערכין טז, ב]: "תמה אני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח". מפני שמוכיח בדברים קשים ומבזה ואומר: מפני מה אתה עושה כך, ומחרף אותו. ועל ידי זה אינו מקבל ממנו. אך הצדיק שיודע להוכיח בא בדברים טובים וניחומים, ומקרב אותו לתורה בכדי שישמע אליו, והכל נכספין אליו, כמו 'אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרבן לתורה'. וזה "כסף נבחר" [משלי י, כ]. כמו הכסף הטוב, שהכל בוחרים אותו. כן הלשון של הצדיק המוכיח, שכולם מקבלים ממנו ונוח הוא לבריות.

ועיין לחלו מ"ח "על שלשה דברים העולם עומד".

אוהב שלום ורודף שלום.

'שלום' הוא כלל הכלי לכל המדות והוא הלבוש של כל המדות. וז"ש [עוקצין

פ"ג מ"ב]: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". והיינו,

רע"ב

וְרוֹדְף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה. יג הוּא הָיָה אוֹמֵר: נֶגֶד שְׂמָא, אֶבֶד שְׂמִיה. וּדְלָא מוֹסִיף, יִסִּיף. וּדְלָא

מתקוטטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו ואומר לו: ראה חבירך איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שחטא לך, והוא אמר לי שאבוא אליך שתמחול לו, ומתוך כך

כשהיו פוגעים זה בזה היו מנשקים זה את זה. וכיצד היה מקרב את הבריות לתורה – כשהיה יודע באדם שעבר עבירה היה מתחבר עימו ומראה לו פנים צהובות, והיה אותו אדם מתבייש ואומר: אילו היה יודע צדיק זה מעשי הרעים כמה היה מתרחק ממני, ומתוך כך היה חוזר למוטב. הוא שהנביא מעיד עליו: "בשלום ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעוות" (מלאכי ב.ו). יג נגד שמא, אבד שמיה – מי שנמשך שמו למרחוק מתוך שררה ורבנות, מהרה יאבד שמו, שהרבנות מקברת את בעליה. "נגד" לשון משיכה. תרגום "משכר" (שמות כב. כא) – "נגידו". ודלא מוסיף – מי שאינו מוסיף

ביאור הגר"א

לפלוני היום, יצא מתוך ביתו מאה שוורים מאה רחלים ומאה עזים, שמע הימנו סרדיוט אחד והלך ואמר לשר, הלך והקיף את כל ביתו ונטלו [ממנו] כל ממונו ע"ז נאמר¹⁵¹ מברך רעהו [בקול גדול, בבוקר השכם קללה תחשב לו]. וכן אמרו בגמרא¹⁵² [כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב מברך רעהו בקול גדול, בבוקר השכם קללה תחשב לו, בגון דמוקלע לאושפיוא וטרחו קמיה שפיר, למחר נפיק יתיב בשוקא ואמר, רחמנא ניברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי ושמועין אינשי ואולין ואנסין ליה].

אוהב [את הבריות]. כמ"ש¹⁴⁴ ואהבת לרעך כמוך¹⁴⁵ זה כלל גדול בתורה¹⁴⁶.

ומקרבן לתורה. כמ"ש¹⁴⁷ ואת הנפש אשר עשו בחרן¹⁴⁸.

יג נגד [שמא אבד שמה]. באבות דר' נתן¹⁴⁹ [כיצד, מלמד] שלא יוציא לו [לאדם] שם במלכות [בשררות במדינה, שכיון שיוציא לו שם במדינה סוף] שנותנים בו עיניהם והורגין [אותו] ונוטלים [ממנו את] ממונו. ושם בסוף פרק יא¹⁵⁰ ואל תתודע לרשות [כיצד, מלמד שלא יצא לו לאדם שם ברשות סוף נותנין בו עיניהם והורגין אותו ונוטלין הימנו כל ממונו. כיצד, היה חבירו בשוק ואומר: הקב"ה יברכהו

ודלא מוסיף יסיף. אמרו בסוף תענית¹⁵³ מן הלילה על היום [מכאן ואילך דמוסיף

144 ת"כ קדושים פי"ח ה"ד. 145 ויקרא יט, ית. 146 בכראשית רבה פרשה כד, ז: רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתביתתי יתבוזה תבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי. 147 בראשית יב, ה. 148 עיין סנהדרין כט, ב: אמר ר"ל, כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן. 149 פי"ב יג. דיבור זה ע"פ כת"י ומהדורת רמ"מ משקלוב. אבל במהדורת וילנא ובמהדורת הגר"א ליתא, כנראה הושמט מחמת צנזורה. 150 פי"א ג. 151 משלי כז, יד. 152 ערכין טז, א. ושם משמע דאפילו כלפי העם שבשוק, ולא דוקא כלפי הירשות'. 153 לא, א.

ליקוטי הגר"א

שהכלי צריך שיהיה יכול לקבל הכל, ולא מצא הקב"ה מי שיהיה יכול לקבל אלא השלום, שהוא הלבוש של כל המדות, והמדות הם כלל של המצות.

(ביאור הגר"א מגילת אסתר י, ג)

תקעח

מלאכי ב

תרנום

הַפְּהַנִּים: בְּאֵם-לֹא תִשְׁמְעוּ וְאֵם-לֹא
 תִּשְׁימוּ עַל-לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשְׁמִי אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת-
 הַמְּאָרָה וְאֶרְוֵתִי אֶת-בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם
 אֶרְוֵתִיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמַיִם עַל-לֵב:
 הַנְּנִי גֵעַר לָכֶם אֶת-הַזֶּרַע וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ
 עַל-פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא אֶתְכֶם
 אֵלָיו: ד וַיִּדְעַתֶּם כִּי שַׁלַּחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת
 הַמְּצוּהַ הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת-לְוִי
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **הַבְּרִיתִי הַזֹּאת**

תפקדתא הָדָא כְּהֵנִיא: (א) אֵם
 לֹא תִקְבְּלוּן וְאֵם לֹא תִשְׁוִין
 דְּחַלְתִּי עַל לְבָא לְמַתָּן יִקְרָא
 לְשְׁמִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וְאֶשְׁלַח
 בְּכֻן ית מארתא וְאֶלוֹשׁ ית
 בְּרִכְתְּכוֹן וְאֶף אֶלוֹשְׁגִיָּה אֶרִי
 לִיתְכוֹן מְשׁוֹן דְּחַלְתִּי עַל
 לְבָא: (ב) הָא אֲנָא גֵוִיָּף לְכוֹן
 בְּעֻלְתָּ בַר זֶרְעָא וְאֶגְלִי
 בְּהַתָּת חוֹבִיכוֹן עַל אֶפְיכוֹן
 וְאֶבְטַל רְבוּת חֲגִיכוֹן וְיִתְמַנַּע
 חוֹלְקִיכוֹן מְגִיָּה: (ג) וְתִדְעוּן אֶרִי
 שְׁלַחְתִּי לְוִתְכוֹן ית תְּפַקְדָּתָא
 הָדָא לְמַהֲוֵי קְנִמִי דְעַם לְוִי
 אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: (ד) קְנִמִי הוּוּ
 עֲמִיָּה חֲנִי וְשַׁלְמָא וְיִהְיֶבֶת לִיָּה

רש"י

תולדות אהרן

וזריתי. שבת קנא: בריתי. עקידה שער פג:

(ב) וארותי. וקללתי את צרכותיכם מה שצריך
 לזכך לכם הדגן והמירוש והיחס: וגם ארותיה.

ובאמת אין לתלות הדבר על תנאי שתליתי צאם לא ישמע כי ידעתי שלא תשמעו לפיכך אני מעתה
 ארומיה: (ג) וזריתי פרש. של צהמות חגיכם על פניכם כלומר לא תקבלו שכר מאחי כי אם לרעה
 לזושת ואגעור לכם את זרע השדה: ונשא אתכם אליו. פרש צהמות קרבנותיכם ישאו אתכם אליו
 להיות זוללים ונצוים כמוהו: (ד) להיות בריתי את לוי. שאני ספך שמתקיימו (אחי) צצרי שכרתי

מצודת דוד

מצודת ציון

המצוה הזאת לבל תקבלו קרבן נשחת וכחוש: (ב) לתת
 כבוד לשמי. לבל לחללו בקרבן שאין ראוי לי: ושלחתי
 בכב. בכהנים ובהעם: וארותי את ברכותיכם. ר"ל את
 הברכה שברכתי אתכם מעת הוסד היכל ה' כמ"ש בחגי
 אהפך לקללה: וגם ארותיה. ר"ל גם המארה המשמשת
 עתה איננה במקרה כי אני ארותיה כי אינכם שמים על
 הזרע לבל תצמח: וזריתי. אפור זבל על פניכם וחזור ומפרש זבל מהבהמות שאתם מקריבים לפני שהוא הדבר
 היותר נמאס בבהמה אותו אפור לבזות אתכם בו כדרך שאתם מבזים שמי: ונשא. העון הזה שבידכם ישא אתכם אל
 הביון הזה: (ד) וידעתם. דעו לכם אשר שלחתי אליכם המצוה הזאת להיות נוהרים בכבודי הוא למען תקבלו גמול
 טוב להיות מתקיים הברית אשר כרתי עם שבט לוי ר"ל עם אהרן ראש השבט כי עמו כרתי הברית להיות הכהונה
 לו ולזרעו אחריו: (ה) בריתי היתה אתו. הברית שהיתה לי עמו הוסיפה לו חתיים והשלום:

ענין ערמימות כמו ויתנבלו אותו (בראשית לו): (ב) המארה
 וארותי. מל' ארירה וקללה: (ג) גוער. ענין זעקת נזיפה: וזריתי.
 אפור כמו מזרה ישראל (ירמיה לא): פרש. זבל וצואה כמו
 וקרבו ופרשו (ויקרא ד): חגיכם. כן יקראו הקרבנות לפי שרובם

(א) הנני גוער לכם. בעבורכם אגער את
 הזרע לבל תצמח: וזריתי. אפור זבל על פניכם וחזור ומפרש זבל מהבהמות שאתם מקריבים לפני שהוא הדבר
 היותר נמאס בבהמה אותו אפור לבזות אתכם בו כדרך שאתם מבזים שמי: ונשא. העון הזה שבידכם ישא אתכם אל
 הביון הזה: (ד) וידעתם. דעו לכם אשר שלחתי אליכם המצוה הזאת להיות נוהרים בכבודי הוא למען תקבלו גמול
 טוב להיות מתקיים הברית אשר כרתי עם שבט לוי ר"ל עם אהרן ראש השבט כי עמו כרתי הברית להיות הכהונה
 לו ולזרעו אחריו: (ה) בריתי היתה אתו. הברית שהיתה לי עמו הוסיפה לו חתיים והשלום:

ביאור הענין

גיא חזיון - מלבי"ם

ביאור המלות

ב (א) חגיכם. הקרבנות נקראו חגים, כמו ולא ילין חלב חגי עד
 בקר, ומהם לוקח שם חג על המועדים שקרבים בהם חגים
 וקרבות: ונשא. מענין שרפה, כמו וישאם דוד ואנשיו, והמשאת

עתה אני מצוה אתכם שתשניחו ע"ז ושתזוירו את העם: (ב) אֵם
 לֹא תִשְׁמְעוּ, מצד שאנו מזהיר אתכם, ואם לא תשימו על
 לב, מצד הערת השכל שמחייב זאת, לתת כבוד לשמי,
 ושלחתי בכב את המארה שאמרתיו ארור נוכל מארה זאת

אשלה בכב, וארותי את ברכותיכם, מה שאתם מברכים את העם בברכת כהנים אחר הקרבת הקרבן שנא' ע"ז ושמו את שמי על
 נ"ך מקראות גדולות המאיר לישראל - י (תרי עשר) / מקראות גדולות [עמוד 580] {2864}

תקעט

מלאכי ב

ביאור גיא הזיון - מלכו"ם הענין

בני ישראל ואני אברכם שעל ידכם יכרך ה' את העם, אבל עתה שאתם מסלקים שמי מכני ישראל ומחללים אותו אהפך ברכותיכם לקללה. וגם כבר ארוותיה אחר שאינכם שמים על לב: (א) הנני גוער לכם את הזרע, כאשר הובחתו ע"י חגי (ב' י"ח י"ט) וזכריה (ח) שמעת התחילו בבנין המקדש והקרבנות תהיה הברכה בהזרע אשר יזרעו. ועתה שלא שמרתם משמרת הקרבנות כראוי אגער בשבילכם את הזרע כל תצמח לברכה. וזריתי פרש על פניכם, שאחר שהקרבנות פסולים לא נשאר מהם רק הפרש שאתם מכניסים להיכל מצואת הנקרב ומאפרם, זאת אורה על פניכם, וכן פרש הקרבנות שאתם מקריבים בחגיכם ונשא אתכם אליו, יכלה וישרוף אתכם שתהיו דומים אל הפרש והאפר: (ד) וידעתם כי מה ששלחתי אליכם את המצוה הזאת, הוא מפני שאתם מחויבים במצוה זו מכבר להיות בריתי את לוי שעל תנאי זה כרתי ברית עם לוי, ר"ל ברית הכהונה והלויה, ומפרש. (ה) בריתי אשר היתה אתו היה משני הצדדים, שמצדי היה ברית החיים והשלום, שע"י הברית הבטחתי לו חיים ושלום. כמ"ש הנני נותן לו

מהר"י קרא

לתת כבוד לשמי שאתם עושים את הרעה ואף אני אעשה זאת לכם: (א) הנני גוער לכם את הזרע. שלא יצמח: זריתי פרש על פניכם פרש הגיכם. קרבן חגיכם שתקריבו לפני אני מזרה פרשו על פניכם כזה שמביאין לו דורון שאין לו בו חפץ וזורקו אותו על פניו. ונשא אתכם אליו: (ד) להיות בריתי את לוי. שתשמרו אותו ברית שכרתי עם אהרן ופנחס שהיו משבט לוי: (ה) בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתם לו מורא ויראני. וכן הוא אומר

ואתו שיש בו מום הוא משחת. כמו משחתם בהם מום כם: (ב) אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב לתת כבוד לשמי אמר ה' צבאות ושלחתי ככם את המארה וארוותי את ברכותיכם. זהו תנאי שאומר אם לא תשמעו ושלחתי ככם את המארה ומקללה אתה למד שאם תשמעו וברכתי: וגם ארוותיה. מפני מה שונה וגם ארוותיה. אלא כך פתרונו אנכי שמתה את הדבר כתנאי אבל לא הייתי צריך שלבסוף אאור את ברכותיכם לפי שלא תשימו על לב

מסורה

(א) אם לא. ה' ר"פ וסי' אם לא אל בית אבי. אם לא ימלא הגנז ונקיצ. אם לא תשמור לעשות. אם לא את דמי נזות. אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב דסי' אם לא לא ישו' מרבו ילעו. אם לא שומי ודוממתי. אמלא מדעי לך היפ' ננשי' וכל ר"פ דליוז דליוזא אם לא נמי'ז ואם לא וסי' ואם לא איפא מי יכיוני. ואם קרבנותיכם אורה אתם על פניכם ועל פני שלא אראה אתכם: ונשא אתכם. הנושא הוא האויב אליו: (ד) וידעתם. אז תדעו אם לא תשמעו אלי עתה ידבר עם ישראל שהם חייבים לכבוד הכהנים משרתי השם ועשו כאשר יורו אתכם ולא תביאו מנח' בעל מום: (ה) בריתי. כרתי ברית עמו כי בעבור שהו' מקריב קרבני יהי לישראל חזיים

אבן עזרא

(ב) אם, וארוותי את ברכותיכם. כדרך יגיה חשכי וגם ארוותיה מפעלי הכפל והטעם הברכה: וגם. ככה עשיתי עד עתה כי ארוותי את הברכה מפני שלא שמתם על לב: (ג) הנני. אגער בזרע שלא יצמח בעבור היות שלחתי ריק ומלת חגיכם כמו אסרו חג בעבותים והנה פירוש חגיכם קרבנותיכם אורה אתם על פניכם וטע' ארחיקי מעל פני שלא אראה אתכם: ונשא אתכם. הנושא הוא האויב אליו: (ד) וידעתם. אז תדעו אם לא תשמעו אלי עתה ידבר עם ישראל שהם חייבים לכבוד הכהנים משרתי השם ועשו כאשר יורו אתכם ולא תביאו מנח' בעל מום: (ה) בריתי. כרתי ברית עמו כי בעבור שהו' מקריב קרבני יהי לישראל חזיים

מנחת שי

אלא מן המתמיהין רבמסרה ישעיה כ"ח חשיב ז' לאדני דכתיב בן דין חד מינייהו: (א) זריתי. מלעיל השופר בריש ובסי' יש ג"כ מאריך בתיי

רד"ק

ולביון מפני הרעב שאשחית הזרע שתזרעו ואתם תשארו בחסרון לחם ותהיו לבשת בין הגוים אשר סביבותיכם כי ברעב יהיו לבשת כמו שאמר ושבעתם אותו ולא אתן אתכם עוד חרפת רעב בגוים והרי אתה לבשת ולביון כאלו זריתי פרש על פניכם: ונשא אתכם אליו. הענין ישא אתכם אל הביון הזה מדה כנגד מדה אתם בויתם אותי ותהיו נבויים ויונתן תרגם הא אנא נויף לכוני בעללת ארעא וגו': (ד) וידעתם. להיות בריתי את לוי לפיכך אני מצוה אתכם כל כך לפי שארצה שתהיה בריתי עם שבט לוי שקיימתי: (ה) בריתי היתה אתו. עם ראש השבט לכהונה והוא אהרן קדוש ה' ופנחס אשר קנא לאלהיו ופנחס אמר הנני נותן לו את בריתי שלום ונאמר לו עוד והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם והחיים נתן לו כי מצאנו לו חיים יותר משלש מאות שנה אפילו למו שאמר כי פנחס אינו אליהו שהרי מצאנו אותו שהיה בפלגש בגבעה כמו שכתוב ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עמד לפניו בימים ההם והיו לו

הקרבן ראוי להקריב לפני כמו שמנעה אותו התורה: (ב) ככם. במקבלים ובמביאים: את ברכותיכם. שברכתי אתכם אחר בנין הבית כמו שכתוב אמר אחר שאתם מבזים אותי בקרבנותיכם אהפך לכם הברכה למארה: וגם ארוותיה. כלומר עד עתה ארוותי הברכה שנתתי לכם מעת שהחלוחם לבזותי בהבאת הקרבנות ועתה אוסיף עוד במארה אם לא תשמעו: (ג) הנני גוער לכם. ענין השחתה כמו גערת גוים לכם בעבורה: וזריתי פרש. וזריתי מלעי' והוא מבנין הדגוש כמו מזרה ישראל פרש וכל הבהמות כמו ואת פרשה אמר תחילה פרש ואחר כך פירש ואמר פרש חגיכם והוא כמו כבשי' ר"ל כי בהמות הקרבנות יקראו חגים וכן אסרו חג בעבותים חגים יקופו חלב חגי ונקרא הקרבן חג לפי שרוב הקרבנות קרבים בחג ור"ל בזה הענין כמו שאתם מבזים אותי בקרבנות כן אבזה אתכם בהם כי הדבר הנבזה שבהמות והוא הפרש אורה אותו על פניכם: אורה אותו על פניכם. כלומר אשים אתכם לבשת

תקפ

מלאכי ב

תרגום

אֱתוּ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאַתְּנֶם-לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא: וְתוֹרַת אִמַּת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הֵלֵךְ אֶתִּי וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן: וְכִי-שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׂוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךְ יְהוָה-צְבָאוֹת הוּא: הַיְאִתְּם סִרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שְׁחַתְּתֶם בְּרִית הַלְלוּי אָמַר יְהוָה

אֵלַי אֲרִיבֵי שְׁלֵמִים וְדָחִיל מִן קִדְמִי וּמִן קִדְמֵי שְׁמִי דָחִיל הוּא: (א) אֲרִיבֵי דְקוֹשְׁטָא הָיָה בְּפִוּמִיהּ וְשִׁקְרָא לֹא אִשְׁתַּכַּח בְּסִפּוּתֵיהּ בְּשִׁלְמָא וּבְרַעוּתָא וּבְתַרְצוּתָא הִלִּיךְ קִדְמִי וְסִגְיָאִין אֲתִיב מִחוּבָא: (ב) אֲרִיבֵי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִטְרוּן מִדַּע וְאוֹרְאָה יִבְעוּן מִפּוּמִיהּ אֲרִיבֵי מִשְׁמֵשׁ קִדְמֵי יִצְבָּאוֹת הוּא: (ג) וְאִתּוּ סְטִיתוּן מִן אוֹרְחָא אֲתַקְלְתוּן סִגְיָאִין בְּאוֹרְיָתָא חֲבַלְתוּן קִנְיָא דְעַם לְוִי אָמַר יְיָ

רש"י

תולדות אהרן

לשצט לוי: (ה) החיים והשלום. שנאמר לפניכם את צריתי שלום (צמדצ' כ"ה) והוצטח לו ולזרעו אחריו הרי שיהא זרעו צמיח: ואתנם לו.

ומפני שמוי יב (ברכות ג ה): תורת אמת. סנהדרין ו פאה יח): בשלום ובמשור. (סנהדרין יח): שפתי כהן. מ"ק יז תגיגה טו: שחתם. בכורות כ:

שיקבלם צמורא וכן עשה וייראני: נחת. לשון חמת נתיירא: (ו) בשלום ובמישור הלך אתי. אהרן ואלעזר ופנחס וכן צמעשה העגל השיבו כל שצטיהם מעון שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי (שמות ל"ג): (ז) כי שפתי כהן. עליהם מוטל לשמור דעת למה שהרי תורה יבקשו מפיהו שכבר דבר זה מסור להם יורו משפטיך ליעקב (דברים ל"ג): כי מלאך. שלוחו של הקב"ה כמלאכי השרת לשרת

מצודת דוד

מצודת ציון

ואתנם לו מורא וייראני. ר"ל את אלה נתתם לו בעבור המורא שהיה בלבו ויירא מפני וכפל המלות לחזוק הענין: נחת הוא. היה מתפחד ונרעד: (י) תורת. למד תורה עם העם ולא נטה מדרך האמת: ועולה וגו'. כפל הדבר במ"ש: הלך אתי. ר"ל בעבור מצותי היה רודף

באים בחג וכן אסרו חג בעבותים (תהלים קיח): (י) נחת. ענין פחד כמו ויהי חתת אלהים (בראשית לח): (י) ובמישור. מל' ישר: (י) מלאך. שליח כמו ויאמר חגי מלאך ה' (חגי א): (י) סרתם. מל' הסרה: הכשלתם. מל' מבסול:

לעשות שלום בין הבריות ולהדריכם בדרך מישור: ורבים. ע"י תוכחותיו השיב בני אדם מרובים לכל יעשו העון אשר חשבו לעשות: (ז) כי שפתי כהן. ר"ל הנה כל זה ראוי לכל כהן כי שפתי כהן ראויים שישמרו את הדעת לדבר בס והראוי הוא שכל בני ישראל יבקשו תורה מפיהו ושהוא ילמדם: כי מלאך. כי הוא שלוחו של מקום להורותם הדרך הישר וכמ"ש וללוי אמר וגו' יורו משפטיך ליעקב (דברים לג): (ח) ואתם סרתם מן הדרך. ר"ל מן הדרך הנזכר הראוי אל הכהנים: הכשלתם. לא די שלא השיבותם מעון אלא שעוד הכשלתם רבים בדיני התורה: שחתם ברית הלוי.

מהר"י קרא

נתתי לכהני מתנות כהונה לפי שיאמרו שפתיה שיורו דעת וחכמה. וישראל יבקשו מהם הוראה וכן הוא אומר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: כי מלאך ה' צבאות הוא. שליח הוא ששלחו הקב"ה לישראל להורות אותם משפטים ותורות: (ח) שחתם ברית

הנני נתן לו את בריתי שלום ולכן נתתי אותם לו שיהא מוראי עליו וגם הוא ייראני: נחת הוא. נכנע הוא תחת: (י) תורת אמת היתה בפיהו. שבאמת היה מורה הוראות לישראל: ורבים השיב מעון. בדבר זה שהיה מורה להם משפטים ישרים: (ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאו הוא. ולכן

במדבר ו גשא

אונקלוס

פון ישתײ גזירא סקרא :
כא דא אורייתא דגזירא
די ידר קרבנה קדם
על גזרה פר
מדתדבק ידה בפום
גזרה די ידר פן יעבד
על אורייתא דגזרה :
כג ומל' יי עם משה
למימר : כג מל' עם
אחרן ועם פנותי למימר
כדין תברכון ית בני
ישראל תימרון להון :

ישתה הגזיר יין: כא זאת תורת הגזיר
אשר ידר קרבנו ליהוה על גזרו
מלבד אשר תשיג ידו פפי גדרו
אשר ידר פן יעשה על תורת גזרו :
פכג וידבר יהוה אל משה לאמר :

כג דבר אל אהרן ואל בניו לאמר
כה תברכו את בני ישראל אמור

תו"א זאת תורת הגזיר גזיר כ מו : קרבנו לה' על גזרו תמורה יי כן יעשה מנחות יי כו כח : כה תברכו כוונת לה' על חולין מט : כל הפרשה עוקיה פי' המרון : ענין ברכת כהנים שם פי"ט עוקיה שער נח : אמור להם כוונה לה :

בערל המורים רשב"ם

(כא) מלבד אשר תשיג , שאם גדר קרבנות הרבה לשם שמים יביאם . מלבד אלה של חובה . דוגמת מלבד מתעורבים ומלבד כל נדרים : (כג) כה תברכו את בני ישראל . כל' לא תברכו מברכת פיכס כאדם שאומר תבואה לראש פלוני כך וכך אלא אלי תחפלו שאברכם אני כמו שפירש יברכך ה' כפסוק שמע ישראל וכ"ה פעמים לי ברכת בחוננוס וכ"ה פעמים בלהם בחוננוס ולכן מתחיל ברכת כהנים בברכה ומסיים בהמוס וזהו ה' יברך את רש"י

בית יהודה (לידון אף ביהוה ושוק) אפי"ר דעם קנה ושוק דארף מען אוף געפן צום פהן : (כא) ומלבד אשר תשיג ידר . מיינט מען (שאם אפר הריני גזיר על פינת גלגל על פאה עולות גל פאה שלמים) אויב ער קט געזאגט איך זאל זיין אנזיר אויף דעם תנאי , ווען מיינע גזירות וועט זיך ענדיגן אונג איך וועל אפשערן מיינע האר זאל איך פריינגען הונדערט עולות אונג הונדערט שלמים (כפי גדרו אשר ידר פן יעשה) זיי זיין גדר וועט זיין אזוי זאל ער קאן (מוסף על תורת גזרו) דיא אויף די קרבנות נוס ער מוז פריינגען צו די גזירות ועל תורת התורה נוסף על ק' עולות ועל ק' מ שלמים : כפי גדרו אשר ידר כן יעשה . מוסף על תורת גזרו . על תורת הגזיר מוסף ולא יחסר י' שאם אמר הריני גזיר חמש גזירות ע"מ לגלגל על ג' בהמות הללו אין אני קורא בו כאשר ידור כן יעשה : (כג) אמור להם . כמו זכור ב שמור בלשו

קרבנות נוס ער קאט צו געזאגט זאל ער געבן אסקערדיג תורת הגזיר כוסף ולא יחסר) מער ווי די קרבנות נוס דיא אפר הריני גזיר חמש גזירות) אויב ער קט געזאגט איך זאל אויף דעם תנאי , ווען איך וועל אפשערען די האר , זאל פאשר ידר פן יעשה) זאגען מיר גיט ווי דר גדר איז גווען ער מוז פריינגען קרבנות וויא הקב"ה קאט געפאמען : (כג) ואמור להם . זאגט רש"י (כמו) וויא עם שטייט נכיר , שמוזר , נאר עם שטייט זכור

שפתי חכמים

ידור קניעסה משמע בין מוסף בין מותרותיו לכן כתיב על תורת גזרו על כונו למעלה דוקא כשגזיר יותר מתורת גזרו אבל אם פיתה מתורת הגזיר כנון שאמר הריני גזיר חמש גזירות על מנת וכ' : ב שפירשו לי הוה שך פי' גבי זכור חנו לכ לזכור תמיד וכו' מורה על התורה פירוש לתורת אלהים נאך פריינגען הונדערט עולות אונג שלמים מוז ער אזוי פיר קרבנות פריינגען פפי גדרו אזוי וויא ער וועט אנדר טאהן פן יעשה אזוי זאל ער טאהן על תורת גזרו אויף די לערנונג פון זיין גזירות (פי' גזיר) : (כג) וידבר יי אונג נאמ קאט גרעט צו משה אזו צו זאגן : (כג) דבר רייד צו אהרן אונג צוא זיינע זין אונג זאלעם זיי אזו זאגן פה תברכו אזו זאלעם איר פגענטשין די יודן אמיר זאג לקס צו זיי ווען דוא וועסט זייא גענטשין

מצות השם משלי נחמיה

(שעה) כון תברכו וגו' . קאט איז דיא מצינה או דיא פתנים זאלין גענטשין דיא קנדר פון ישראל אונג ער פמן קאר גיט פערין גיין שום ברכה נאר אזי וויא אין דער תורה גענטשט אונג דער פון וואס ער פג טשט יודין ווערט ער אטין גענטשט אונג יעדער צייט : יעדער צייט :

ספר

מלחמות יהודה

על התורה והמועדים

חידושי תורה, פירושים וביאורים, דרכי עבודה,
מוסר השכל ופרפראות חכמה,
על סדר פרשיות התורה

אשר השאיר אחריו ברכה

הרה"ג מוה"ר מרדכי יהודה לוברט זצ"ל

מגדולי תלמידי ישיבת חכמי לובלין וחשובי חסידי גור

בעמח"ס מלחמות יהודה על סדר קדשים

חלק ב'

ויקרא – במדבר – דברים

ומתוך כוונה נכונה, שע"ז יתברר הטוב וגם הענינים הנשמיים יתקדשו להיות קודש והנהיג אותם לה'.

ואחר ישתה הנזיר יין

יש מקשים מדוע קוראו הפסוק נזיר, הרי כבר עברו ימי נזירותו. וי"ל ע"פ מש"כ השפת אמת (נשא חמ"א, ד"ס כפרת נזיר), שהשלושים יום של הנזיר מביאין לו הארה על כל הזמנים שאחר כך, והיינו שנשאר בו רושם של קדושת הנזירות גם לאחר שעברו ימי נזרו, ולכך עדיין קוראו הכתוב נזיר.

ומצינו עוד בדברי השפת אמת, כמה גדולה מעלת הרושם שנשאר מעשיית מצוה והשראת הקדושה גם לאחר גמר המצוה והסתלקות הקדושה. בפרשת ויצא (מל"ו, ד"ס נכ"ח) מפרש השפ"א את דברי רש"י, מה ת"ל ויצא, שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. ומקשה דעדין אינו מתורץ, כי מאחר שאין שבה ותועלת ביציאה, אלא אדרבה היציאה היא חסרון ופחיתות למקום, תגדל השאלה למה נכתבה כלל היציאה, שהיה לו לומר רק וילך יעקב חרנה. ומבאר, שכל ענין הרושם שייך רק לאחר הסתלקות הצדיק מהמקום, כי כל זמן שהצדיק בעיר הוא הודה והוא זיוה, כלומר שאין השבה נקרא ע"ש המקום מאחר שהצדיק עורנו שמה, אבל ביציאתו מהמקום נשאר רשימה בהמקום, וזה שבה המקום שהיה דר בו אותו צדיק, ומקבל המקום חשיבות מרשימה זו שמנחם הצדיק במקומו. ומסיים דכן נוהג ענין הזה בכל המעשים, שכל אבר שנעשה בו מצוה ועבודה בקדושה, נשאר בו רשימה קדושה והוא תיקון האדם. ועוד כתב בעניני חנוכה (מל"ה, ד"ס אל"ז מ"ד ז"ל) על לשון חז"ל מזוהה בימין ונר חנוכה בשמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת באמצע, ולכאורה אינו מובן, כי אין ציציית בלילה בשעת הדלקת נר חנוכה. ומבאר, כי על ידי מצות נר חנוכה נשאר הארה להפתח, כמו מזוזה, להיות רשומה בפתח הבית בכל השנה. ונמצא ע"פ דבה"ק שהרושם הנשאר מהקדושה יפה כוחו כמו עצם הקדושה ממש, שהרי אמרו מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל גם בשעת חיוב ציציית - ביום - שאין מדליקין אז נר חנוכה, הרי שהשוו את רושם הקדושה שנשאר בפתח מנר חנוכה לקדושת המזוזה הקבועה עתה בפתח. ולפי זה עולה יפה מאה"כ כאן ואחר ישתה הנזיר יין, כי מאחר שקידש את עצמו ונהג בנזירות, נשאר עליו הרושם וההארה של קדושת הנזיר גם לאחר מכן, ומשום הכי קראו הכתוב נזיר אף לאחר שעברו ימי נזרו.

כה תברכו את בני ישראל

בנימח הברכה אומרים הכהנים אקב"ו לברך את עמו ישראל באהבה, וכבר עמדו על כך, מאי שנא ברכה זו משאר הברכות שמוסיפים בה באהבה. וי"ל בזה, דהנה במצות ברכת כהנים הכתוב מתחיל מיד לפרש כיצד יברכו, כה תברכו את בני ישראל וגו' יברכך ה' וגו', ולכאורה היה ראוי לומר תחילה את עצם המצוה, שהכהנים צריכים לברך את ישראל, ואח"כ כיצד יברכו. ובשפת אמת (נשא חמ"א, ד"ס נמדקס יקרה) כתב בזה, כי יודע ה' שכל רצון הכהן צדק לברך את בני ישראל, כמו שנאמר באהרן הכהן (ויקרא ט"ב) וישא אהרן את

ידיו אל העם ויברכם, על כן לא הוצרך לצוות על עצם הברכה, רק מורה לו דרך כיצד יברכם, כה תברכו את בני ישראל. ומכאן שברכת כהנים צריכה להיות באופן כזה שכל רצונו של הכהן לברך את ישראל, ואין צורך לצוותו על עצם הברכה, אלא רק להורות לו כיצד לברכם.

ועפ"ז מבואר שפיר הלשון באהבה שאומרים בברכה, שהוא חלק מהמצוה כמו עצם הברכה. כי מזה שהתורה לא הקדימה ציווי לברך, ילפינן שהברכה צריכה להיות נובעת מרצונו של הכהן האוהב את ישראל ורוצה לברכם. נמצא שאהבת ישראל של הכהן, באהבה, היא יסוד מוסד בעצם המצוה.

ולאור דברי השפ"א יש לבאר את דברי המשנה ריש ברכות, מאימתי קורין ומשאלת הגמרא תנא היכא קאי, מדוע לא התחיל בעצם חיוב קריאת שמע. וי"ל כי באמת רצונו העצמי של כל אדם מישראל הוא לקבל עליו עול מלכות שמים ולקרוא את שמע, ולא הוצרך התנא להודיע את עצם החיוב של קריאת שמע, רק צריכים להודיענו את הלכות המצוה וזמנה, מאימתי קורין את שמע.

יברכך ה' וישמרך

ברש"י, יברכך, שיתברכו נכסיך, וישמרך, שלא יבאו עליך שורדים ליטול ממנו. ויש להוסיף ביאור בזה, ע"פ הידוע שמקור הברכה בממון ונכסים היא שביעות הרצון וסיפוק הנפש שיש לאדם, שאם הוא מרוצה ממה שחננו השי"ת, אשריו וטוב לו, ואם אינו מרוצה ממה שיש לו, כל הון ונכסים שבעולם לא יועילו לעשותו מאושר, וכמו שאמרו חז"ל (אט"מ ד, טו) איזהו עשיר השמח בחלקו. וכאשר אדם זוכה לברכה זו בממון שהוא מאושר ושמח בחלקו, אז אין שום אפשרות לגזול ממנו את עשרו, כי העושר שלו אינו תלוי בכמות הנכסים והממון שיש לו. ושפיר מתקיימת באדם כזה הברכה, יברכך ה' - שיתברכו נכסיך, וישמרך - מן השורדים.

ישא ה' פניו אליך

איתא בגמרא (נדרים כ"ו) על הפסוק ישא ה' פניו אליך, שאמר הקב"ה, וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, היינו שאין מחויבים בברכת המזון רק אם אכלו כדי שביעה, והם מדקדקים על עצמם - לברך - עד כזית עד כביצה. ומקשים בזה, שהיל"ל עד כביצה עד כזית, כי זה שמברכים אפילו על כזית הוא יותר רבותא מכביצה, והדרך לכתוב באחרונה את החידוש היותר גדול.

ויש לפרש את דברי הגמרא לענין עצם עבודת האכילה לשם שמים, שע"ז נאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, שיתרומם ויתברך שם שמים מעצם האכילה בכוונה נכונה.

ראה בספר מעינה של תורה (שמיני) עה"פ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, משי"כ בשם ספר דברי שערי חיים, שכתוב שביד אהרן את העם מרצונו מבלי שנצטוו, זכה במתנות כהונה ובנשיאות כפים לו ולדורותיו. והדברים עולים בקנה אחד עם פירוש השפ"א, שלא הוצרך לצוות את הכהנים על עצם הברכה, רק כיצד יברכו. ואנכי, שם מביא את הפי' הנזכר על כה תברכו בשם אדמו"ר הרא"ם מגור זצ"ל, אכן פירוש זה מופיע כבר בדברי אביו בעל שפת אמת זצ"ל, כפי שמציין בפנים.

ת קודש והניף

ש"כ השפת
כל הזמנים
נזרו, ולכך

ית מצוה
ד"ה נכ"י
ומקשה
חסרון
יעקב
ל זמן
הצדיק

ד"ר בו
נוהג
ימה
זוזה
אין
דה
זם
ה

נאמר (שם פד, ו) אשרי אדם עוז לו בך בכ"ב אתון דאורייתא⁷. והרי בני ישראל נמנין קודם הלויים להגיד כי העיקר הם ישראלים ועליהם יש ראשים שהם כהנים ולויים כנ"ל.

וזה ענין ברכת כהנים כי העובד ה' יש לו להכיר מעלת בני ישראל הפשוטים כי הם ראויים לברכה דכתיב (במדבר ה, כג) כה תברכו משמע שידוע ה' כי כל רצון הכהן צדק לברך את בני ישראל ומורה לו דרך איך לברכם כאשר ראינו באהרן וישא כו' ידיו כו' (ויקרא ט, כב). ובאמת הברכה נמצאת בבני ישראל כמו שכתוב (בראשית יב, ב) והיה ברכה. רק אהרן שהוא למעלה בבחירת ה' יתברך הוא יברך. כיון שאיננו נוגע מתקיימת ברכתו. וכן יש תמיד מדריגות וכל אחד צריך לברך למי שלמטה ממנו עד שנדבקים כולם בשורש העליון. ובאמת עבודת כהנים תלוי בהכנת בני ישראל ולכן לפי עבודה שלו צריך לברך את בני ישראל שהם גרמו לו עבודה זו כנ"ל:

במדברש⁸ בכתף ישאו כו' (במדבר ז, ט). דורש על השירה כמו שכתוב (תהלים פא, ג) שאנו זמרה כו'. וקשה מה בכתף. ויתבאר הענין על פי מה שכתוב (שמואל א, ו, יב) וישרנה הפרות בדרך שעל ידי שנשאו הארון ניתן בהם דעת לשורר ולזמר כמו שכתוב בזוהר הקדוש בלק⁹ ארונא דעל גבייהו עביד להון לזמרא. כן הלויים. במה שנשאו על כתפיהם בכח זה הרימו קול זמרה. וכמו כן הוא בכל עובד ה' שמתמלא זיו ושמחה על ידי עבודת אמת. ועל זה נאמר (ישעיה מג, כא) עם זו יצרתי לי תהלתי

וישלחו מן המחנה הם האיברים כמו שאמרו ז"ל⁸ על פסוק (דברים כג, טו) והיה מחניך קדוש. והוא על ידי עסק התורה כנ"ל. ועל ידי זה הגו סיגים מכסף:

בפסוק (במדבר ז, א) ביום כלות משה להקים כו'. ובמדרש⁹ מי הקים כו' אפסי ארץ כו' (משלי ל, ד) אפסי ארץ הם השבטים שהם גבולי עולם¹⁰ ומיד כשהקים המשכן הרגישו נשיאי ישראל ונתקרב אל הבורא יתברך כמו שכתוב (במדבר ז, ב) ויקרבו נשיאי ישראל כו' ועיין במקום אחר¹¹ מזה:

[תרמ"א]

במדרש¹ יקרה היא מפנינים (משלי ג, טו) ממי שנכנס לפני ולפנים ומבכור כו'. דיש להבין כיון דתלמיד חכם קודם לכהן גדול² למה לא יכנס לפני ולפנים. אכן ב' מדריגות הם כי התורה יורדת למקום נמוך³ וזה עיקר כח התורה להמשיך מהנסתר להנגלה וכל מה שחסר יותר לאדם ומייגע בתורה וימלא החסרון שלו כל כך מתגלית לו יותר ויותר. וגדלה הרבה יותר מעלת העוסק בתורה לשמה יותר מכל המדריגות. והתורה היא שלימות האדם כמו שאמרו אורייתא דיליה⁴ משעמל בה נקראת תורתו⁵. אבל מדריגת לויים וכהנים הכל מתנה מה' יתברך כי אין לאדם להתקרב מצד עצמו רק מצד בחירת ה' בכהנים ולויים. אבל העוסק בתורה מתקן נפשו ויקרה היא מכל המדריגות. ועל הכהנים ולויים נאמר (תהלים סה, ד) אשרי תבחר ותקרב כו'⁶. ועל העוסקים בתורה

⁸ זוהר ח"ג, עה ע"ב.

⁹ "להקים את המשכן... ר"א 'מי עלה שמים' זה משה דכתיב ביה 'ומשה עלה אל האלקים', 'וירד', 'וירד משה מן ההר אל העם', 'מי אסף רוח בחפניו' 'כצאתי את העיר אפרוש וגו' 'מי צרר מים בשמלה' כמה דתימא 'צצבו כמו נד נוזלים', 'מי הקים כל אפסי ארץ' וכי משה הקים כל אפסי ארץ אלא שהקים אוהל מועד שהעולם הוקם עמו" (במ"ד יב, יא).

¹⁰ עיין שערי אורה שער ה, סה ע"א.

¹¹ ויקרא תר"מ ד"ה 'במדרש'.

¹ במ"ד ו, א.

⁹ זוהר ח"ג, רא ע"א; זוהר ח"א, כג ע"א-ע"ב.

